

TÜRKİYE, ARTIK COVID-19 SONRASINA ODAKLANMALI

Ekonomide bir rota düzeltmesi yapılmaya çalışılmaktadır. Başarılı olmadığı düşünülen eski rotadan çıkıp, yeni bir rotaya girilmek istenmektedir. Zaten iktisat politikası tasarımında önemli olan da hata yapmak değil, hatayı mümkün olduğunca erken saptayıp, hedefe bağlı rota düzeltmesini zamanında yapabilmektir. İş âlemi öncelikle önünü görmek, hesap yapabilmek ister. Yatırımcılar kural hâkimiyeti ve hukuk güvenliği arar. Türkiye'nin de artık Covid-19 sonrası toparlanma döneminin dinamiklerine odaklanması gerekmektedir.

Merkez Bankası ekonomideki gidişata ilişkin kayda değer tespitler içeren Finansal İstikrar Raporu'nu yayınladı. Raporla özetle şunlara değiniliyor.

2020 yılı ilk çeyreğinde küresel çapta yayılan salgın, belirsizlikleri artırmış ve küresel iktisadi faaliyetin dünya genelinde önemli ölçüde daralmasına yol açmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke merkez bankaları ve mali otoriteleri tarafından uygulamaya konulan hızlı ve etkili önlemler küresel finansal istikrarın sürdürülmesine katkı yapmıştır. Mayıs ve Haziran aylarında sosyal izolasyon tedbirlerinin dünya çapında kademeli şekilde gevşetilmesi ve salgın boyunca uygulanan destekleyici politikaların etkisiyle ekonomiler toparlanmaya başlamıştır. Bununla beraber, salgının önümüzdeki dönemdeki seyrine dair belirsizlikler, özellikle para politikalarının azalan manevra alanı, zayıf büyüme görünümü ve yüksek borçluluk, küresel finansal sistem için kırılma riski teşkil etmektedir.

Ülkemizde salgının iktisadi faaliyet üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmayı amaçlayan, iç talebi ve istihdamı destekleyici tedbirlerin katkısıyla iktisadi faaliyet yılın üçüncü çeyreğinde güçlü bir toparlanma göstermiştir. Ekonomideki toparlanma geniş bir sektörel yayılımla devam ederken, küresel ölçekte seyahat kısıtlamalarının kısmen devam etmesi ve salgın kaynaklı kısıtlı hareketlilik, turizm faaliyetleri başta olmak üzere hizmet sektöründeki toparlanmayı sınırlamaktadır.

İhracattaki belirgin toparlanmaya rağmen, ithalat talebinde hızlı kredi genişlemesi ve dolarizasyon eğilimiyle güçlenen altın talebi kaynaklı artış ve turizm gelirlerindeki zayıf seyir cari işlemler açığı artırmıştır. Kredi büyümesinde ve parasal büyük-

M. Rifat HİSARCIKLIÖĞLU

TOBB Başkanı

Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği

(Eurochambres) Başkan Yardımcısı

İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası (ICCIA) Başkan Yardımcısı ve

Asya Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu (CACCI) Başkan Yardımcısı

baskanlik@tobb.org.tr

[f](https://www.facebook.com/Rhisarciklioglu) [i](https://www.instagram.com/Rhisarciklioglu) /@Rhisarciklioglu

lüklerde kademeli sıkılaştırma adımlarıyla başlayan dengelenmenin önümüzdeki dönemde cari işlemler açığını sınırlayacağı değerlendirilmektedir.

Küresel ekonomi politikalarının etkilerine yönelik belirsizlikler azalmakla birlikte finansal piyasalarda oynaklık uzun dönem ortalamalarının üzerindeki seyrini sürdürmüştür. Önümüzdeki dönemde gelişmiş ülkelerde uygulanan genişleyici para politikaları sonucunda iyileşen küresel risk iştahı ve likidite koşulları, risk primleri ve portföy akımları açısından olumlu olabilecektir. Bu süreçte, Türkiye'nin risk primi ve döviz kuru oynaklığında ise ülkemize özgü faktörlerin de etkisiyle artış görülmüştür. Fiyat istikrarına odaklı sıkı para politikası ile koordineli olarak diğer ekonomi politikalarında atılmakta olan adımlarla parasal büyüklükler ve kredi büyümesinde sağlanacak yavaşlama, makrofinansal istikrarı destekleyerek risk primlerinde düşüşe neden olabilecektir.

2020 yılı ikinci çeyreğinde uygulamaya alınan tedbirler ve kredi teşvikleri sayesinde, gelir kaybına uğrayan bireylerin likidite ihtiyacı ve faaliyetleri yavaşlayan firmaların işletme sermayesi ihtiyacı desteklenmiştir. Söz konusu uygulamalar sonucunda kur etkisinden arındırılmış yıllık toplam kredi büyümesi ivmelenerek 2020 yılı Mayıs ayındaki yüzde 17 seviyesinden Ağustos ayında yüzde 25'e yükselmiştir. İktisadi faaliyette güçlü kredi ivmesiyle sağlanan hızlı toparlanmanın enflasyona ve dış dengeye yansımaları gözetilerek Ağustos ayı başından itibaren para politikasında aşamalı sıkılaştırma adımları atılmaya başlanmıştır. Söz konusu aksiyonların krediler üzerindeki etkileri hızlı bir şekilde görülmüş, Haziran ayında yüzde 50'yi aşan 13 haftalık ticari kredi büyümesinin yıllıklandırılmış değeri, Eylül ayı itibarıyla yüzde 10'a gerilemiştir.

Reel sektör firmalarının yurt içi ve yurt dışından kullandığı krediler ile tahvil ihraçlarını içeren finansal borçlarının GSYİH'ye oranı 2020 yılı Ocak ayındaki yüzde 56 seviyesin-

den Ağustos ayı itibarıyla 13 puanlık artışla yüzde 69'a yükselmiştir. Bu dönemde, reel sektör borçluluğundaki artışta, salgının etkilerini azaltmak amacıyla kullanılan teşvikli kredilerdeki yükseliş belirleyicidir. Reel sektörün 2018 yılından beri süregelen YP borç azaltımı devam etmiş, 2019 yılı Ağustos ayında 307 milyar ABD Doları olan ithalat borçları dâhil döviz cinsi yükümlülükleri 2020 yılı Ağustos ayı itibarıyla 295 milyar ABD Doları'na gerilemiştir. YP borçluluğundaki düşüş döviz kurları üzerinde baskı yaratmış olsa da reel sektörün kur oynaklıklarına karşı kırılma eğilimini azaltmıştır.

Raporda sonuç olarak küresel finansal koşulların yılın ilk yarısına kıyasla daha destekleyici bir konumda olduğuna işaret edilmekle birlikte, yurt içi makroekonomik ortam iktisadi faaliyette kaydedilen toparlanmayla bir miktar iyileşse de bunun enflasyon ve cari denge görünümüne yansımaları nedeniyle makro finansal riskler önemini korumuştur.

Destekleyici politika adımları ve teşviklerin etkisiyle, makro finansal görünümdeki bozulmanın sınırlandırıldığı görülmektedir. Önümüzdeki dönemde, fiyat istikrarı odaklı sıkı para politikası duruşu ve ilgili paydaşlarla koordinasyon içerisinde uygulamaya konulacak diğer politikalar makro finansal istikrara yönelik riskleri sınırlayabilecektir.

Sonuçta ekonomide bir rota düzeltilmesi yapılmaya çalışılmaktadır. Başarılı olmadığı düşünülen eski rotadan çıkıp, yeni bir rotaya girilmek istenmektedir. Zaten iktisat politikası tasarımında önemli olan da hata yapmak değil, hatayı mümkün olduğunca erken saptayıp, hedefe bağlı rota düzeltmesini zamanında yapabilmektir. İş âlemi öncelikle önünü görmek, hesap yapabilmek ister. Yatırımcılar kural hâkimiyeti ve hukuk güvenliği arar. Türkiye'nin de artık Covid-19 sonrası toparlanma döneminin dinamiklerine odaklanması gerekmektedir.